

دایناسور

خپرندوی: Dk Publishing

ژباړن: عبدالجمیل ممتاز

وپوښته!

آیا دایناسور الوتلی شوی؟

ولې د هغوی ټول نسل له منځه لاړ؟

آیا غاښ درد یې هم درلود؟

آیا دایناسور پرنجل؟

Ketabton.com

د دغو او نورو پوښتنو په اړه به مختلف دایناسوران تاسو ته ځوابونه ووايي او همدارنگه نور اړوند معلومات به هم په لنډه توګه درته

وړاندې کړي.

ډايناسور

۹ پوښتنه

دا ښه ښيي، چې د يو ډايناسور غږوالی د يو
بالغ انسان په پرتله څومره دی.

لیکچر

مخونه

سرلیکونه

-
- ۴ آیا ټول فوسیلونه په ډایناسورانو پورې اړه لري؟.....
- ۶ آیا هر څوک فوسیل موندلی شي؟.....
- ۸ آیا ډایناسوران د اسمانڅکو په اندازه غټ ول؟.....
- ۱۰ آیا ډایناسوران الوتلی شوی؟.....
- ۱۲ له دوی نه کوم یو یې ډېر خطرناک و؟.....
- ۱۴ آیا د بنامار په نوم کوم موجود هم و؟.....
- ۱۶ آیا د ډایناسور بچیو لوبې کولې؟.....
- ۱۸ آیا ډایناسورانو شورماشور کاوه؟.....
- ۲۰ آیا ډایناسوران لټان ول؟.....
- ۲۲ آیا تریسراتوپس زړور و؟.....
- ۲۴ تر ټولو غټ ټي - ریکس چېرته دی؟.....
- ۲۶ آیا ډایناسورانو لامبلی شوی؟.....
- ۲۸ آیا کیدی شي ډایناسوران بیا راژوندي شي؟.....
- ۳۰ کوم ډول ډایناسوران ریکارډ لري؟.....
- ۳۲ د ځینو کلمو تعریف او تشریح.....
- ۳۲ د ژباړن یادونه.....

آيا ټول فوسيلونه په ډايناسورانو پورې اړه لري؟

زموږ ډايناسورانو د هغه څه په اړه چې تاسو انسانان پوهيږئ، ټول زموږ له فوسيلونو نه اخستل شوي دي، خو ټول فوسيلونه (fossils) بيا مور پورې تړاو نه لري. فوسيلونه د هغو ټولو ځناورو او بوټو پاتې شوني دي، چې ميليونه كاله پخوا يې ژوند كاوه.

فوسيلونه كولى شي تاسو ته ووايي، چې څه وخت مور ژوند كاوه او ځينې هغه معلومات (البته ټول نه) دركړي، چې زموږ يا د قبل التاريخ ځناورو او نورو ژويو ژوند څه ډول و.

5

زمور په اړه معلومات ....

۱- تر اوسه له ۷۰۰ ډولونو نه زیات ډایناسوران پېژندل شوي دي. خو زمور د ډایناسورانو ډولونه له دغه شمېر څخه اوبښتی و.

۲- د ۲۳۰-۶۵ میلیونه کالو مخکې مو ژوند کړی دی.

۳- د ډایناسور نوم د (غت او وحشتناک تمساح) په معنا دی.

۴- مور تمساح نه وو، بلکې د وچې د خزنداگانو یوه ډله وو، چې سیخ په دوو پښو یا قامت باندې درېدلی شوی.

۵- ښځینه ډایناسورانو هگی اچولې.

کیدي شي، بېلابېل فوسیلونه مختلفې ښانې ستاسو په واک کې درکړي.

زمور څرښندی او د پښو خاپونه

دا درته ویلی شي چې مور څنگه تگ کاوه او چټکتیا مو څومره وه.

کوپرلیټونه

(تیره شوې سرې) دا درته ویلی شي چې مور څنگه تگ کاوه او چټکتیا مو څومره وه.

څاپي

تاسو ته ویلی شي، چې مور څنگه گډ ژوند کاوه.

تاسې کومه زمانه کې ژوند کاوه؟

پوهان په دې باوري دي چې د زمکې عمر میلیارډونه کاله دی او مختلفې زمانې دورې یې هم ورته نومولې دي. هغوی ټولې هغه دورې چې مور پکې ژوند کاوه، د تریاسیک، ژوراسیک او کرتاسیوس په نومونو پېژني.

۲۵۰ میلیونه کاله پخوا د زمکې ټولې وچې سره تړلې وې.

آیا کولی شو، د یو فوسیل هډونه په اسانه اړوند ځای کې یو د بل څنگ ته کېږدو؟

نه، ځکه چې زمور د هډوکو ځینې (البته کم) فوسیلونه نه پیدا کېږي.

لرغون پوهان داسې کسان دي، چې د ډایناسورانو فوسیلونه کشفوي او تر څېړنې لاندې یې نیسي او همدارنگه د هغوی اړوند هډونه په ترتیب یو د بل څنگ ته ږدي.

زه ستگوسروس یم او د وانبه خورو سترو ډایناسورانو له ډلې څخه گڼل کېږم.

آيا هر څوك فوسيل موندلی شي؟

د ډايناسورانو فوسيلونه د نړۍ په کچه په تخته سنگو (هوراو تېرو) کې موندلی شئ. ساحلونه، کانونه، د سيندونو غاړې او که زيات چانسي وئ، ستاسو د کور انگر، دا هغه احتمالي ځايونه دي، چې فوسيلونه پکې موندلی شئ.

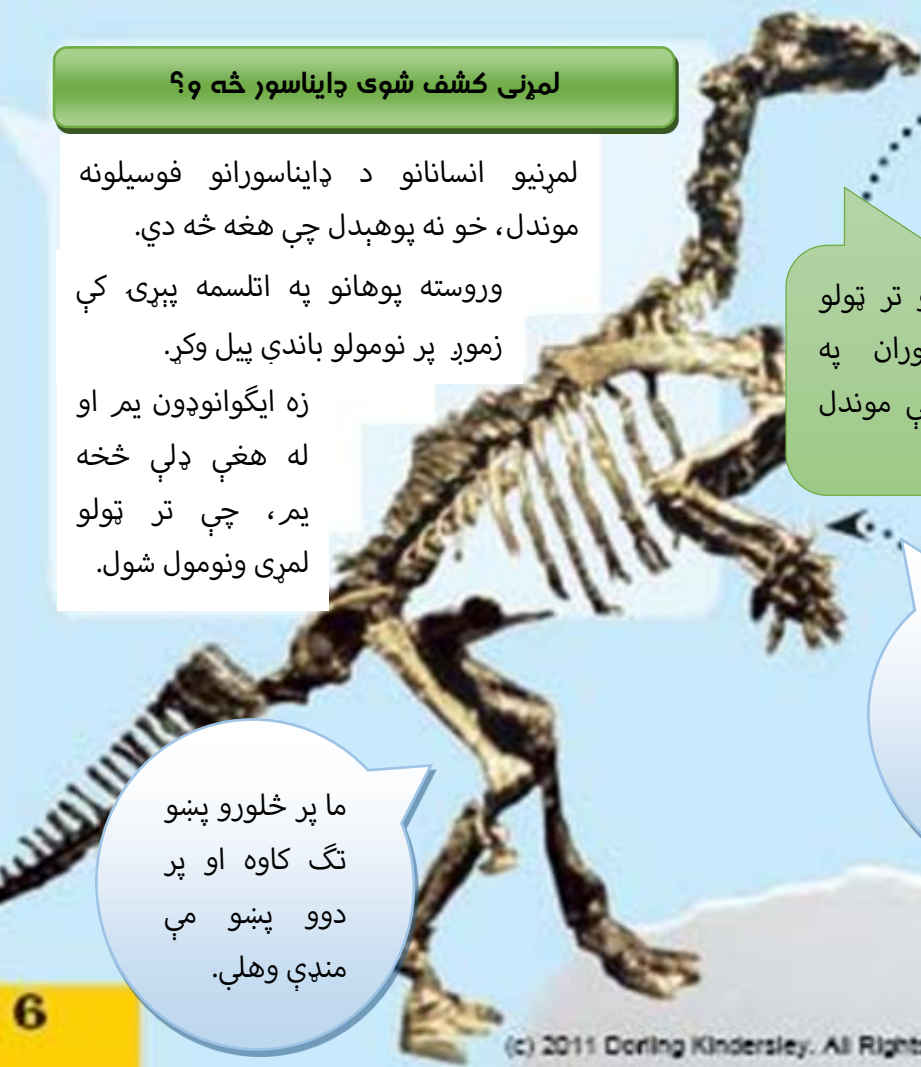

شمالي امريکا
North America

په شمالي امريکا کې ټي-ريکس، تريسراټوپس، پاراساولوفس او نور فوسيلونه موندلی شئ.

لمړنی کشف شوی ډايناسور څه و؟

لمړنیو انسانانو د ډايناسورانو فوسيلونه موندل، خو نه پوهېدل چې هغه څه دي. وروسته پوهانو په اتلسمه پېړۍ کې زموږ پر نومولو باندې پيل وکړ. زه ايگوانوډون يم او له هغې ډلې څخه يم، چې تر ټولو لمړی ونومول شول.

يو شمېر غټ او تر ټولو پخواني ډايناسوران په جنوبي امريکا کې موندل شوی دی.

د گوتې نوک يې راته لمړی زما پر پزه ايښی و.

ما پر څلورو پښو تگ کاوه او پر دوو پښو مې منډې وهلې.

خو د پلاتوسروس، ایګوانودون او بارونیکس ډولونه په اروپا کې موندل کیری.

په چین او د اسیا نورو برخو کې زیات فوسیلونه لکه پروتوسراتوس او بنک وال ډایناسوران موندل شوي دي.

د ډایناسورانو په دوره کې استرالیا له اوس نه ډېر یخ و؛ له همدې امله هلته یوازې د مینمی په نوم کوچني ډایناسوران موندل کیری.

خوک پر ډایناسورانو باندې نوم ایښودنه کوي؟

د بارکیوسروس، سپینوسروس او نورو ډایناسورانو فوسیلونه په افریقا کې موندل شوي دي.

هغه لرغون پوه چې د ډایناسورانو نوي ډولونه کشفوي، کولی شي نومونه هم ورباندې کېږدي. دا وگړی کولی شي چې د یو تن یا د هغه ځای نوم چې اړوند فوسیل هلته موندل شوی وي، غوره کړي، نو غالباً زموږ ډایناسورانو نومونه دا څرگندوي چې موږ څه ته ورته وو.

استرالیا
نیوزیلانډ

جنوبي قطب

د جنوب قطب لکه اوس سوږ نه و، ځکه چې هلته د هیپسیلوفوډونټ ډلې ډایناسورانو ژوند کاوه.

آيا ډايناسوران د اسمانځکو په اندازه غټ ول؟

ټول نه، خو ځيني ډايناسوران لکه ما غونډې ډېر غټ ول، زه باروسروس یم او د اوږد غاړو ډايناسورانو په ډلې پورې مې اړه درلوده، اوږده لکې مې وه او خوراک مې وابنه و، البته د ساروپادونو په نوم ښه پېژندل کېږم.

5

زما په اړه معلومات ....

- ۱- ما شاوخوا ۱۴۵ تر ۱۵۶ ميليون کاله وړاندې د ژوراسيک په دوره کې ژوند کاوه.
- ۲- په شمالي امريکا او افريقا کې موندل شوی یم.
- ۳- زما نوم د (غټ سمساره) په معنا دی.

- ۴- احتمالاً په گله ييزه توگه اوسېدو.
- ۵- تر ډيره مې د نښترو او بانگس ونې خوړلې.

کله چې تاسو گرځېدئ، آيا زمکه لړزېدلې؟

هو، زما وزن له دريو فيلانو نه زيات و، حليم (غټ) بدن مې درلود او لکه د هغوی په شان پايه ډوله پښې مې درلودې او همغسې تلم.

سروپاد (د سمساره پښې)

زما لکې د متروکې (قمچينې) په توگه هم کارېدلی شوی.

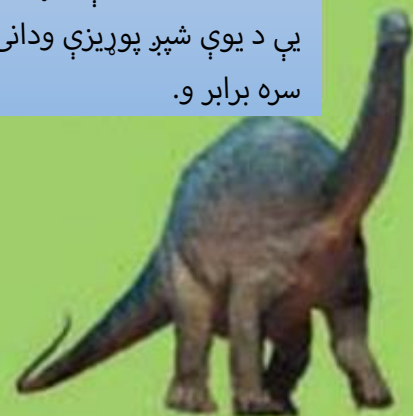
انسان چې څومره هم ځان پورته غځولی وای، نو ايله به زما زنگنه ته رسېدلی و.

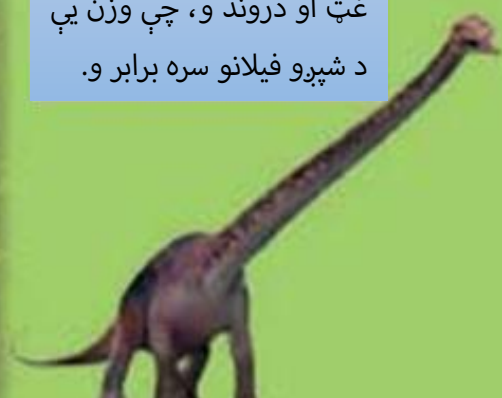
کوم ډول ساروپدونو ریکارډ درلود؟

ساروپدونه تر ټولو هغه غټ او درانه حیوانات دي، چې تر اوسه یې پر زمکه باندې ژوند کړی دی.

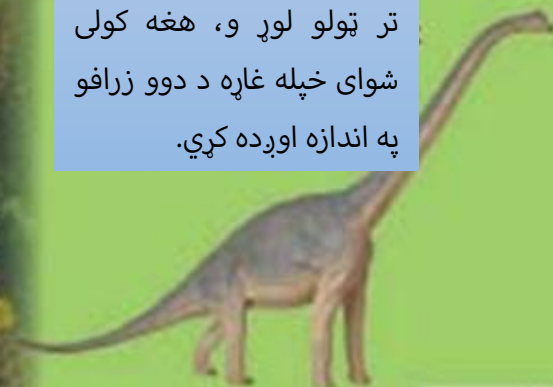
په دوی کې ارجنټینوسروس تر ټولو غټ و، چې لوړوالی یې د یوې شپږ پوړیزې ودانۍ سره برابر و.

سیسموسروس پکې تر ټولو غټ او دروند و، چې وزن یې د شپږو فیلانو سره برابر و.

براکیوسروس د خپلو لوړو پښو او اوږدې غاړې له امله تر ټولو لوړ و، هغه کولی شوای خپله غاړه د دوو زرافو په اندازه اوږده کړي.

موږ بیخي زیات غټ وو، همدارنگه دا مهال ونې هم د زمکې پر مخ خورا لوړې وې او گڼ ښاخونه او پانې یې درلودې.

آیا تاسو د ډېر لوړو ونو سره ونه ته هم رسېدلی شوی؟

تقریباً نه، زما غاړه زیاته جگه او اوږده وه، تقریباً د دوو لاری موټرو د اوږدوالي په اندازه وه، خو ما نشوای کولی چې زیاته یې جگه کړم.

آيا ډايناسوران الوتلی شوی؟

که څه هم مور ځينو وزرونه درلودل؛ خو نه، نه شوی الوتلی. زه کاوډیپټریکس یم. بڼکو مې زما بدن ښه تود ساته. زه د یو فیل مرغ په اندازه وم.

د ډايناسور وزرونه لکه د فیل مرغ یا هغو نورو مرغانو په شان ول، چې الوتلی نشي او دواړه سره برابر دی.

ډايناسورانو لکه د الوتونکو په شان د خپلو سرونو دواړو خواوو ته سوري درلودل چې داخلي غوړونو ته یې لاره درلودله.

5

زما په اړه معلومات .....

۱- ما شاوخوا ۱۲۵ میلیون کاله پخوا د کراتسیوس په دوره کې ژوند کاوه.

۲- په چین کې موندل شوی یم.

۳- نوم مې د (بڼک لرونکې لکې) په معنا دی.

۴- بوټي او کوچني موجودات لکه

حشرات، چرمبڼکې او کوچني تي

لرونکي مې خوړل.

۵- د سمندر او سیندونو غاړو کې مې

ژوند درلود.

ستاسو رنگ څه ډول و؟

هيڅوک سم نه پوهيږي، په فوسيلونو کې بيخي په ندرت رنگ موندل شوی دی. لرغون پوهان، زموږ د ژوند د ځای او څرنگوالي له څېړنې وروسته، زموږ رنگ ته اټکل کوي.

آيا خال لرونکي ډايناسور هم شتون درلود؟

ډېر کوچني فوسيلونه دا بڼي چې زموږ د پوستکي جوړښت او سنگار څه ډول و. په وروستيو کې چې کوم فوسيلونه موندل شوي، پوستکي يې د لاره لاره پوستکي (د وحشي خره پوستکي) په بڼه ښودل شوی دی؛ خو تر اوسه پورې هېڅ ډايناسوري فوسيل نه دی موندل شوی.

د لنډې لکۍ بڼکې

د غاړې بڼکې

د تېزو منډو لپاره پښې

د مټو او مړوندو بڼکې

زما د فوسيل يوه نسخه

نور کوم ډول ډايناسوران الوتونکو ته ورته ول؟

الوتونکي د ډايناسورانو سره زيات ورتوالی لري، ان تر دې چې د اوږدې مودې په تېرېدو سره زموږ ځيني ډايناسوران پر الوتونکو بدل شول.

سينوسنروپټريکس هغه ډايناسور و، چې بدن يې پر کوچنيو بڼکو پټ و.

ارکايوپټريکس، تر ټولو پخوانی الوتونکی پېژندل شوی دی.

له دوی نه کوم یو یې ډېر خطرناک و؟

غوښه خواره ډایناسوران ډېر وحشي وژونکي ول، خو په دوی کې بیا ښکاري ډایناسوران تر ټولو خونړي ول.

زه ډینونیکاس یم او لکه د نورو ښکاریانو غوندې چټک، چلباز، هوښیار، ځواکمن او وحشتناک وم.

آیا ډایناسورانو ټوپ وهلی شوی؟

هو، ښکاری ډایناسورانو جگې او پیاوړې پښې درلودې، چې زیات چاپک ول.

موږ کولی شوای پر واینه خورو ډایناسورانو باندې د برید لپاره والوزو او د هغوی پر شا ونښلو.

دلته زما د سکېټ بڼه وینئ چې د ټوپ او خېز په حالت کې دی.

زما لید ډېر تېز او پیاوړی و او په یو میل کې مې د ښکار بوی حس کولی شوای.

وژل مو څنگه کول؟

سم لکه د یو کانگفوکار په شان به مې خونړی، خپرې او لغتې وارولې. زما د مخې دواړو پښو (لاسونو) کې لکه د لور غوندې تېره او اوږده نوکان ول، چې

د ښکار کولو پر مهال به مې د ښکار پر تنه باندې راکاږلې او هغه به مې خیراوه.

د پښې فوسیل

ولې تاسې ته رپټور (بنکاري) ويل کيږي؟

5

زما په اړه معلومات .....

۱- ما شاوخوا ۱۰۸-۱۱۵ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس په دوره کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امريکا کې موندل شوی يم.

۳- نوم مې د (ويرونکو خپرو) په معنا دی.

۴- ما ټول ژوونکي، سمساره او واښه خواره داناسوران

۵- احتمالاً ما په ډلييز

ډول بنکار کاوه.

د لاسونو خپرې مې د بنکار (خوارو) څيړولو لپاره کارولې.

غابڼونه مې د څيړولو او شوکولو لپاره کارېدل.

لکې مې د لغتې وهلو پر وخت زما د تعادل ساتلو لپاره راسره مرسته کوله.

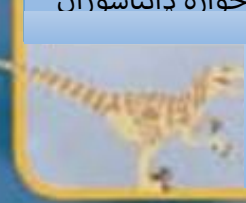
د خپرو نوکان مې د کراتين له جنسه ول، دا هغه ماده ده چې ستاسو د گوتو نوکان ترې جوړ دي.

رپټور (Raptor) لاتيني کلمه ده، چې د منگولو خښولو ته وايي. اوس وخت کې د رپټور اصطلاح بنکاري الوتونکو لکه باز او نورو

ته چې خپل بنکار ژوندی نيسي، کارول کيږي.

مور هغه ډايناسوران وو، چې دوی ته ورته عمل مو کاوه او ځينو مو بڼگې هم درلودې.

ولاسيرپټور

آيا د ښامار په نوم كوم موجود هم و؟

ښامار يو خيالي او افسانوي موجود دی، خو ځينې ډايناسوران د ښامار سره ظاهري او چلندي ورتوالی لري.

زه سپينوسروس يم، که څه هم زما له خولې نه اور نه راووت، خو وپروونکې څهره مې درلوده.

زه له تيرانوسروس څخه غټ وم.

له خپلې کلکې او لوړې لکې نه مې د ښکار د وهلو او ځپلو لپاره استفاده کوله.

د خپلې جوړې د پام جلبولو لپاره مې له خپل غټ بادوان (بادبان) نه استفاده کوله.

5

زما په اړه معلومات .....

- ۱- ما شاوخوا ۹۴-۱۰۶ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس په دوره کې ژوند کاوه.
- ۲- د افريقا په شمال کې موندل شوی يم.
- ۳- نوم مې د (شمزی والې سمساره) په معنا دی.
- ۴- ما به غټ کبان، ډايناسوران او الوتونکي خزنده خوړل.
- ۵- زه تر ټولو هوښيار ډايناسور وم.

ستاسو پر ملا باندې څه دي؟

زما د شمزي (ستون فقرات) هډوکي ډېر غټ ول، چې تر پوستکي لاندې يې د يو بادوان (بادبان) بڼه غوره کړې وه. له دغه بادوان نه مې د لمر پر وخت د وجود تودلو او همدارنگه په سيوري کې د وجود سرولو لپاره استفاده کوله.

لکه د تمساح په شان مې اوږدې ژامې او تېره اوږده غاښونه درلودل.

سپينوسرودونو لکه د اوسنيو مارانو په شان رنگه او طراحي شوی بدن درلود.

آيا تاسو ته ورته نورو ډايناسورانو هم شتون درلود؟

زه د سپينوسرودونو په نوم د غوښه خورو ډايناسورانو په ډلې پورې اړه لرم، دوی د نړۍ په هر ځای کې موندل شوي دي، مور ټولو پر دوو پښو تگ کاوه او وتلې او نړۍ جمعې مو درلودې. زما کوچني قومونه (نسلونه) باريونیکس او ايريتاتور نومېږي.

د اريتاټور پاتې شوني په برازيل کې موندل شوي دي.

آيا د ډايناسورانو بچيو لوبې كولې؟

مور ليلينا سورا يوو، مور د مور لخوا تغذيه كېدو او زموږ پالنه او ساتنه يې كوله.

مور د لوبو له لارې دا زده كول چې څنگه غذا (خواره) پيدا كړو، نورو سره ژوند وكړو او خپل ځانونه وساتو.

آيا تاسې پخپلو ځالو کې ارام او راحت وي؟

هگي به د دايرې په ډول ايسوول کېدې.

زموږ ځالي د خاورو او پاڼو له کلک مخلوط څخه جوړېدلې.

سم لکه د اوسنيو سمندري الوتونکو د ځالو په شان.

مور ذاتاً زېره سترگې او لنډ وربوزونه لرل، چې زموږ څهرو ورسره لا جذابيت پيدا کړي و او له همدې امله ميندو مو زموږ ښه ساتنه کوله.

دا مو د مور که د پلار سکليټ دی؟

مايسورا (ښه سمساره مور)

يوازې اټکل کيدی شي، ځيني لرغون پوهان وايي: د ښځينه ډايناسور د مقعد سوري ځکه لوی و، چې هگي يې اچولې، يعنې د نرانو په پرتله لوی و. البته نرانو هم ممکن ځينې ځانگړتياوې درلودې چې خپل ښځينه جوړې يې تر اغېز لاندې راوستلې.

آيا دایناسورانو هم پرنجل؟

هو، ځکه چې مور هم د پوزې سوري درلودل. داسې تصور کيږي چې زیاتره دایناسورانو د خوارو موندلو لپاره د بوی او د نزدې دایناسورانو د پېژندلو لپاره ښه حس درلود.

زموږ په وخت کې استرالیا یوه توره تیاره وچه وه او اوږده ساړه ژمي یې درلودل. نو ځکه مور هلته ژوند نشوای کولی.

5 **زموږ په اړه معلومات .....**

- ۱- مور شاوخوا ۱۰۶ میلیون کاله پخوا د کراټیسوس په دوره کې ژوند کاوه.
- ۲- په استرالیا کې موندل شوي یوو.
- ۳- نوم مو د (لیلین سمساره) په معنا دی، دا نوم د هغه لرغون پوه د لور دی، چې مور یې کشف کړو.
- ۴- مور کلک واښه او بوټی خوړل.
- ۵- تېزې سترگې مو لرلې، چې په تیاره کې مو هم خواره په اسانه موندلی شوای.

آيا ډايناسورانو شورماشور کاوه؟

زه پاراسارولوفوس یم، داسې تصور کيږي چې کله به مې دښمن لږ نژدې وليد، نو د نورو ډايناسورانو د خبرولو لپاره به مې په لوړ غږ شورماشور جوړاوه. همدارنگه زه د هغو ډايناسورانو له ډلې څخه یم، چې پر سر باندې مې لکه نل يو تاج درلود. البته تاج مې سورني ته لږ ورته و.

آيا غاښن درد مو درلود؟

احتمالاً ۱۰۰۰ غاښونه مې درلودل، چې ټول په ژامو کې کتار ځای پر ځای شوي ول او د واښو وړولو لپاره ښه کارېدل.

زما فوسيل شوې
جمعه

5

زما په اړه معلومات .....

۱- ما شاوخوا ۷۳-۷۶ میلیون کاله پخوا د کراپتسیوس د دورې په وروستیو کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امریکا کې موندل شوی یم.

۳- نوم مې د (تاج لرونکي) په معنا دی.

۴- د ښه امنیت لپاره مو ډلییز ژوند کاوه.

۵- خوراک مې ونې او کلک بوټي ول، لکه نښتر او همدارنگه د ونو بوټي.

کلک او لوړ وریوز مې د هیلې د مښوکې په شان و.

کله به مې چې سر شا ته ټیټ کړ، نو تاج به مې پر ملا باندې لگېد.

یو لوړ قده ډنگر بنیادم زما د تاج دننه ځایېدلی شوی.

کوم بوټي او واښه مو خوړل؟

زه د هغو غټو واښه خوړو ډایناسورانو له ډلې څخه یم، چې هادرسورونه نومېدل.

ځینې مو څرېدل او د زمکې پر مخ واښه مو خوړل. خو ځینې بیا لټېدو او د ونو لوړ ښاخونه او پاڼې مو خوړلې.

په نورو ښو تاجونه هم ول؟

د هادرسورونو تاجونه مختلف ډولونه او اندازې درلودې. ځینې یې د قاب، ځینې یې د نیغ ښکر او ځینې یې د خولې په شان ول.

کوریتوسروس

لمیوسروس   ټسینتاسروس

آيا دایناسوران لټان ول؟

زه انکيلوسوروس یم او نورو واښه خورو دایناسورانو ته ورته وم. په ټوله کې زه آرام او بې خطرې وم، خو پر ما باندې د برید پر وخت نه وم آرام. زما پر غټه او درنه تنه باندې چې کومې تېرې او ډبلې زخې وینئ، دا د هډوکو وې. دا زخې ما ته د ذرې په شان وې او هېڅ غوښه خواړه دایناسور ما ته زیان نه شواى رسولی.

آيا تاسو ته ورته نور دایناسوران هم ول؟

زه د انکيلوسورونو په نوم د زغره والو دایناسورانو په ډلې پورې اړه لرم. اویلسفالوس بیا د خیتې پر مخ هم همدغسې زخې درلودې او همدارنگه د لکې په اخر کې یې یو گرز هم درلود.

زما پر بدن باندې ډبلې او تېرې هډوکینې زخې

د ورځې به مو څه کار کاوه؟

زه تل د خوراک په حال کې وم، ځکه زه اړ وم چې فقط د ژوندي پاتې کېدا لپاره زیات بوټي او واښه وخورم. زما نس ډېر لوی و او ان تر ټولو سخت خواړه هم پکې هضمېدلی شول. له همدې امله زما له بدن نه زیات گاز (باد) هم ووت.

ادمونتونیا څو کتاره زخې (چرې) درلودې.

گاستونیا پر شا او لکې باندې زخې (چرې) درلودې.

آيا ډايناسوران هونبياران ول؟

نه، خو مور وکولی شول چې
میلیونه کاله ژوند وکړو.
خو وابنه خورو ډايناسورانو بيا
زموږ په پرتله لږ ماغزه درلودل.

غوښه خورو ډايناسورانو ځکه زيات ماغزه درلودل چې د برید
لپاره يې پلان جوړاوه.

زما په اړه معلومات.....

5

- ۱- ما شاوخوا ۶۵-۷۰ ميليون کاله پخوا د کراپسيوس د دورې
په وروستيو کې ژوند کاوه.
- ۲- په شمالي او جنوبي امريکا کې موندل شوی يم.
- ۳- نوم مې د (زخن سمساره) په معنا دی.
- ۴- په ځنگلونو کې اوسېدم.

۵- خوراک مې لنډ بوټي
او وابنه ول.

د لږ مغزو پلنه جمجمه مې

لنډه غاړه مې

د پښو گوټې مې پنځه
او پښې مې لنډې وې.

آيا تاسې پنډ او پياوړي وئ؟

گرزواله لکې مې

هو، د هډوکي يو دروند گرز زما د لکې په پای کې
و، چې د دښمن پر وړاندې مې گټه ترې اخیسته.

زما پر کلک پوستکي باندې د
غوښه خورو ډايناسورانو غاښونو
کار نه کاوه، ان ورباندې پڅېدل
به.

آيا تريسراتوپس زړور ء؟

زه تريسراتوپس يم او د ښکرورو ډايناسورانو له ډلې څخه يم. دومره زړور او ځواکمن وم، چې له غوښه خورو ډايناسورانو سره مې مخامخ جگړه کوله.

زه يو غټ کور يا سرکوزي ته ورته وم.

زه د خپلې غټې زخه والې او زغره والې خولې په لرلو سره زيات ډاروونکی وم.

زما د دغه ښکر اوږدوالی ۳ فوټه (۹۰ سانتي متر)

مښوکه مې بې غاښو وه او خوله کې مې لږې (په ووريو کې اضافي) کوچني غاښونه درلودل.

نورو کومو ډایناسورانو دغسپي تاج درلود؟

هو، ډېرو درلود.
لاندي درې نمونو کې يې
ډولونه ليدلي شئ.

ستېروکوسروس عجيبه ښکرو
تاج درلود.

پروتوسراتوپس بيا داسې تاج
درلود.

د پنتاسراتوپس تاج بيا تقريباً د
يو کوچني موټر په اندازه و.

تاج مو له کوم جنسه و؟

تاج مو د هډوکي له جنسه
و، چې په مرسته يې مور
غټ ښکارېدو او د غوښه
خورو ډایناسورانو سره د
جنگ پر وخت به يې زموږ
د غاړې ساتنه کې ډېره
مرسته کوله.

پروتوسراتوپس د يو غټ پسه
په اندازه و.

د پروتوسراتوپس فوسيلونه هر
مهال د اسيا د گوبي په دښته کې
موندل شوي.

د خوبني خواړه مو څه ول؟

زه وابنه خور وم او د زمکې پر مخ زيات وابنه مې
خوړل، چې ټول مې د خپلې توتي ډوله مښوکې په
مرسته راماتول (راشوکول) او خوړل مې.

له هگي نه د تازه
راوتلي ډایناسور
جمجمه

5

زما په اړه معلومات .....

۳- د ځان ساتنې لپاره مو ډلييز ژوند
کاوه.

۴- نوم مې د (درې ښکر لرونکي) په
معنا دی.

۱- ما شاوخوا ۶۵- ۶۸ ميليون کاله پخوا د
کراتسيوس د دورې په وروستيو کې ژوند
کاوه.

۲- په شمالي امريکا کې موندل شوی يم.

تر ټولو غټ ټي - ريكس چېرته ؟

زه (سو) نوميرم او تر ټولو غټ ټي- ريكس هم زه يم چې تر اوسه پورې موندل شوی دی. زما تقريباً يو بشپړ سکليت په ۱۹۹۰ کال کې د سوزن هندريکسن فوسيل موندونکي لخوا کشف شو. همدارنگه زما فوسيل شويو هډوکو ته تقريباً ورته يوه نسخه جوړه شوې چې د شيکاگو په فيلډ موزيم کې نندارې ته ايښوول شوې ده.

5

زما په اړه معلومات .....

- ۱- ما شاوخوا ۶۵- ۶۷ ميليون کاله پخوا د کراتسيوس د دورې په وروستيو کې ژوند کاوه.
- ۲- د افريقا په شمال کې موندل شوی يم.

۳- نوم مې د (ظالم او پاچا سمساره) په معنا دی.

۴- غټ واښه خواره ډايناسوران مې خوړل.

۵- په خپله سيمه کې تر ټولو غټ غوښه خور ځناور وم.

(ټي) د ټيرانوسروس مخفف دی، چې د ځينو غوښه خورو ډايناسورانو نوم دی.

لرغون پوهان پوره نه پوهيږي، خو داسې تصور کوي چې لاسونه مې دومره واره ول، چې د ولاړېدو او د غذا خوړلو لپاره ترې گټه نه اخستل کېده.

ستا لاسونه ولې دومره واړه ول؟

د ډایناسورانو حجمې لوی سوري درلودل، چې له امله یې هغه سپکه وه. دا ځانگړتیا ځکه ورته مهمه وه چې د ځینو سر له یوې پرېنې (غټه تیره) هم غټ و.

آیا تاسو تل بریالي وئ؟

نه، وابنه خواره ډایناسوران لکه ټرایسراتوپس ځواکمن ساتندوی وسایل درلودل. کله به چې ماسره په کلکه جنگېدل نو زه له هغه ځای نه تېښتې ته اړ کېدم.

څو غاښونه مو درلودل؟

۵۸ غاښونه، چې له هغو نه مو د ښکار د دارلو، خیرولو او نیولو لپاره استفاده کوله. د دغو غاښونو سرونه مو د ارې دندانو ته ورته ول، نو ځکه موږ کولی شول چې خپل ښکار ټوټه ټوټه کړو.

د ډایناسورانو زيات غاښونه موندل شوي دي، نو پر همدې بنا، غاښونه مو خامخا لوېدل او پر ځای یې نوي غاښونه راختل.

آيا دایناسورانو لامبلی شواي؟

دایناسوران د وچې خزندگان ول او لامبل یې نه. البته سیندونو ته نزدې یې استوگنه کوله، ځکه چې په اوبو کې به یې کبان بشار کول. نور خزندگان هم ول، چې هغوی کولی شول ولامبي او ان په سمندرونو کې یې ژوند کاوه. زه الاسموسروس یم.

په سمندرونو کې څه ډول مخلوقات ول؟

زه دایناسور نه یم، زه د پلسیوسارونو په نوم د خزندگانو له کورنۍ څخه یم، البته زه د خزندگانو له هغو ډولونو څخه یم چې د دایناسورانو په دوره کې مې ژوند کاوه.

زما د غاړې اوږدوالی زما د بدن د اوږدوالي نیم برابر و.

راشپیل ته ورته څلور ووزونه مې لرل.

الاسموسروس

ایچتیوسار

د سمندر تر ټولو غټ خنده کوم و؟

لنډغاړي پلیوسرونه تر ما زیات غټ ول. لیوپلوردون بیا په هغوی کې دومره غټ و، چې د پیاوړو نښن ډوله دارو سره یې غټ سر درلود.

دا اروارې له غټو غاښونو څخه ډکې وې، چې د خوړو لکه د سمندر لویو خنده گانو، صدفونو او کبانو وپولو او ژوولو لپاره ترې استفاده کېده.

لیوپلوردون

5

زما په اړه معلومات ...

۱- ما شاوخوا ۶۵-۸۵ میلیون کاله پخوا د کراتسیوس د دورې په اخر کې ژوند کاوه.

۲- په شمالي امریکا کې موندل شوی یم.

۳- د نړۍ دویم پلیوسار وم.

۴- ما به کبان، امونیتونه(نرم بدني)، بلمنیتونه (لکه کبان نرم تې) خوړل.

۵- د خواړو هضمولو لپاره مې هډوکي هم خوړل.

سمندري خزندگانو څه خوړل؟

ځینې هغه موجودات چې سمندري خزندگانو به خوړل، اوس هم شته.

سکوپېډ، له ۴۰۰ میلیون کاله مخکې یې ژوند کاوه.

کاواکان، هم له ۴۰۰ میلیون کاله مخکې ژوند پیل کړی دی.

سمندري حلزونونو، له ۵۰۰ میلیون کاله مخکې ژوند پیل کړی دی.

د لامبو تېزوالی مو څومره و؟

موږ ډېر آرام لامبوزن وو، د کبانو ډلې ته مو کمین نیو او خپل ښکار به مو کاوه. ایچتیوسارونه تر موږ چټک ول.

ورپسې بیا موساساران زیات چابک او چټک ول او زموږ غرا به یې رانه خوړله.

موساسر

د سپینو نهنگانو (شارکونو) د نیکونو په شان کبان

آيا كيدى شي ډايناسوران بيا راژوندي شي؟

شاوخوا ٦٥ ميليون كاله وړاندې مور ټول له منځه لاړو. ځينو پوهانو له نوې ټكنالوجۍ نه په گټنې هڅه كړې چې مور بيا راژوندي كړي، خو تر اوسه لا نه دي توانيدلي.

آيا تاسو ناروغېدي؟

ځناور ناروغېږي، نو ښكاره ده چې ډايناسوران هم ناروغېدل، خو فوسيلونه د ناروغيو شواهد نشي وړاندې كولى. البته ٦٥ ميليون كاله پخوا د ناروغۍ ترخه پېښه د دې لامل شوه چې ډايناسوران، الوتونكي او لامبوزن خزندگان په بشپړ ډول له منځه لاړ شي. يوه پربښه (غټه ډبره) زمكې سره ټكر كوي.

ولې تاسو ټول له منځه لاړئ؟

پوهانو متفاوتې فرضيې وړاندې کړې دي؛ ځيني يې داسې تصور کوي چې زمکې سره ځيني غټ اسماني ستوري (غټې ډبرې) لگېدلي او له امله يې وريځې، گرد او کيمياوي بخار رامنځته شوي دي. هم مهاله ورسره زياتې اورغورځونې هم راکټېدلي او وريځې او گردونه يې اسمان ته شپړلي دي.

دغو گردجنو ورپڅو زمکې ته د لمر د رڼا مخه ونيوله او همغه وه چې زمکه زياته سره شوه. بوټي او واښه ټول له منځه لاړل او مور ته د خوړو لپاره بيخي لږ څه پاتې شول، نو ځکه بيا مور هم ټول له منځه لاړو.

کوم ځناوران د وچې پر مخ ژوندي پاتې شول؟

که څه هم ټول ډايناسوران له منځه لاړل، خو ځيني کوچني-کوچني ژوندي پاتې شول. دا ځناور عبارت دي له: واره خزندگانو، حشرو او ځينو تي لرونکو او الوتونکو څخه.

مار

لږم

سلاهي

چونگينه

سمساره

کشپ

کوم ډايناسوران تر ټولو وروسته مړه شول؟

په زيات باور سره چې غوښه خواره ډايناسوران تر ټولو وروسته مړه شول. په سر کې واښه خواره ځکه مړه شول، چې هم هوا ډبره سره شوه او هم د زمکې پر مخ واښه تمام شول او بېرته هم را ونه ټوکېدل. نو غوښه خواره زموږ له مړينې وروسته له منځه ځکه لاړل چې مور تمام شوو.

کومو چایناسورانو

ریکارډ درلود؟

تر ټولو غټ خزنده الوتونکی کوم و؟

کویتزالکوتلوس تر ټولو غټ پټروسر و. د وزرونو خلاصولو پر مهال یې د وزرونو له یوې څوکې نه تر بلې پورې واټن ۴۳ فوټه (۱۳ متره) و. دا اندازه د ۷۳۷ بوینګ الوتکې د یو وزر سره برابره ده.

کوم چایناسور تر ټولو غټې منگولې درلودې؟

تريزينوسروس د ۳ فوټو (۹۰ سانتي متره) په اندازه اوږدې منگولې درلودې. د هغوی د منگولو دا اندازه د یو بالغ انسان د ټول لاس د اوږدو سره برابره ده.

زموږ لویانو او کوچنیانو د ۱۶۵ میلیون کالو په موده، د زمکې پر مخ واکمني کړې ده.

تر ټولو غټ غوښه خور ډایناسور کوم و؟

گیگانوتوسروس تر ټولو غټ غوښه خور ډایناسور و. اوږدوالی یې ۵۰ فوټه (۱۵ متره) و، چې د درې موټرو له اوږدوالي څخه هم اوږد و.

تر ټولو لوړ ډایناسور کوم و؟

د سیموسروس له پوزې نه تر لکۍ پورې واټن ۱۳۰-۱۶۵ فوټه (۴۰-۵۰ متره) و. دا اوږدوالی د اتو افریقایي فیلانو په اندازه دی، البته چې کتار ولاړ وي.

تر ټولو ټیټ ډایناسور کوم و؟

د ډایناسور تر ټولو کوچنی (ټیټ) موندل شوی فوسیل د موسروس بچی دی، چې اوږدوالی یې د یو پنسل په اندازه و.

تر ټولو غټې هگۍ د چا وې؟

د ماکروالانگاتولیتوس زیزیانسیس فوسیل شوې هگۍ، چې په چین کې موندل شوې دي.

نوموړې هگۍ ۱۸ اینچه (۴۶ سانتي متره) اوږدوالی لري.

تر ټولو هوښیار ډایناسور کوم و؟

ترودون د خپل بدن په پرتله زیات او ستر ماغزه درلودل، دا په دې معنا ده چې تر نورو هوښیار و.

احتمالاً د هغه هوښیاري او څیرکي د نننیو الوتونکیو په اندازه وه.

تر ټولو چټک ډایناسور کوم و؟

ستراتیومیوس هغه فیلمرغ ته ورته ډایناسور و، چې کولی یې شول په ساعت کې ۴۳ مایله (۷۰ کیلو متره) منډه واخلي.

د ځينو کلمو تعريف او تشریح

ډایناسور: دا هغه غټ او پخوانی خزنده و، چې میلیونه کاله پخوا پر زمکه باندې اوسېد.

فوسیل: د ځناورو او بوټو پاتې شوني دي چې میلیونه کاله مخکې یې ژوند کاوه او په هوارو تپرو کې پیدا کېږي.

لرغون پوه: هغه څوک چې له تاریخ نه مخکې د ځناورو او بوټو د فسیلونو په اړه څېړنه کوي.

تریاسیک: د ۲۰۰-۲۵۰ میلیون کالو وړاندې د زمکې پیژندنې دوره.

ژوراسیک: د ۱۴۵-۲۰۰ میلیون کالو وړاندې د زمکې پیژندنې دوره.

کراتسیوس: د ۶۵-۱۴۵ میلیون کاله وړاندې د زمکې پیژندنې دوره.

جوره: دوه حیوانات (نر او سڅه) چې له یو بل نه بارداره کېږي.

خزنده: دا هغه ځناور دی چې پر وچه باندې ژوند کوي او هگۍ اچوي.

د ژباړن یادښت

د کتاب زمکه (بکګرونډ) چې څنګه وه، همغسې پر خپل ځای ده. که څه هم پر خپل حالت پاتې کېدل یې یو څه ستونزې راپیدا کړې او خورا وخت یې ونيو، خو بیا هم له نیک مرغه وتوانېدم، چې درنو لوستونکو ته یې یوازې د ژبې بدلیدو سره (په پښتو ژبه) وړاندې کړم.

البته دا هم د یادونې ده، چې نوموړی کتاب هم د ماشومانو د تشویقولو او هم د لویانو د معلوماتو زیاتولو لپاره خورا ګټور دی او کولی شي له اړوندو انځورونو نه په مرسته، په ډېره لنډه توګه د مختلفو ډایناسورانو په اړه ځانونه وپوهوي.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**